

УДК 37.035.6

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2025.1.9>

Світлана ФЕДОРОВА

здобувач третього освітньо-наукового рівня, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0002-1327-7629

Людмила КОЗАК

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0002-4528-1905

Бібліографічний опис статті: Федорова, С., Козак, Л. (2025). Патріотизм як принцип формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 1, 61–68, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.1.9>

ПАТРІОТИЗМ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Одним із пріоритетних завдань сучасної освіти, зокрема дошкільної, є формування національно свідомого громадянина-патріота, особистості з глибокими ціннісними орієнтаціями, чітким світоглядом, способом мислення, почуття та дії спрямовані на саморозвиток і розбудову демократичного громадянського суспільства в Україні. У статті висвітлено особливості виховання патріотизму як основи формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку. Визначено актуальність проблеми дослідження, її соціальну значущість. У науковій розвідці, з огляду на науково-методичну літературу й чинні нормативні документи в галузі дошкільної освіти, розкрито зміст понять «патріотизм», «соціально-громадянська компетентність». Означена компетентність дитини старшого дошкільного віку проявляється в особистісних якостях, соціальних почуттях, любові до Батьківщини, виявленні інтересу до національних, культурних цінностей свого народу, елементарних знаннях про рідну країну, її державну символіку, традиції та звичаї, готовності до посильної участі в соціальних подіях, що спрямовані на покращення спільного життя. Зазначено, що виховання патріотизму відбувається за умови систематичного та цілеспрямованого педагогічного впливу, спрямованого на зміцнення національної ідентичності дітей, створення позитивного образу своєї країни, утвердження активної громадянської позиції та виховання ціннісного ставлення до родини як частини народу, його національних цінностей. Саме на цій основі народжується справжній патріотизм. У дослідженні акцентовано увагу на значенні методів і засобів, які дають змогу зацікавити дітей пізнанням традицій та культури українського народу, спонукати до проявів патріотизму та громадянськості відповідно до вікових особливостей. Серед них: бесіди, читання художніх творів, народні ігри та іграшки, слухання музичних творів; ознайомлення з різноманітними народною творчістю (гончарство, лозоплетіння, вишивка, писанкарство та ін.); відзначення державних та народних свят, пам'ятних історичних дат. У розвідці зауважено на важливій ролі сім'ї у формуванні патріотичних почуттів у дітей, а також розробленні ефективних форм співпраці між сім'єю та закладом дошкільної освіти у цьому напрямку.

Ключові слова: патріотизм, соціально-громадянська компетентність, діти старшого дошкільного віку.

Svitlana FEDOROVA

Applicant at the Third Educational and Scientific Level, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Bulvarno-Kudryavska str., 18/2, Kyiv, Ukraine

ORCID: 0000-0002-1327-7629

Liudmyla KOZAK

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Preschool Education, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Bulvarno-Kudryavska str., 18/2, Kyiv, Ukraine

ORCID: 0000-0002-4528-1905

To cite this article: Fedorova, S., Kozak, L. (2025). Patriotyzm yak pryntsyf formuvannia sotsialno-hromadianskoi kompetentnosti ditei starshoho doshkilnoho viku [Patriotism as the basis for the formation of socio-civic competence in older preschool children]. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 1, 61–68, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.1.9>

PATRIOTISM AS THE BASIS FOR THE FORMATION OF SOCIO-CIVIC COMPETENCE IN OLDER PRESCHOOL CHILDREN

One of the priority tasks of modern education, particularly preschool education, is the formation of a nationally conscious citizen-patriot – an individual with deep value orientations whose worldview, way of thinking, feelings, and actions are directed toward self-development and the building of a democratic civil society in Ukraine. This article highlights the features of fostering patriotism as a foundation for developing socio-civic competence in older preschool children. The relevance of the research problem and its social significance are defined. Based on scientific and methodological literature and current regulatory documents in the field of preschool education, the study reveals the meanings of the concepts of «patriotism» and «socio-civic competence». This competence in older preschool children is manifested in personal qualities, social feelings, love for the homeland, an interest in the national and cultural values of their people, basic knowledge about their native country, its state symbols, traditions, and customs, as well as a willingness to participate in social events aimed at improving collective life. It is noted that fostering patriotism occurs through systematic and purposeful pedagogical influence, aimed at strengthening children's national identity, creating a positive image of their country, affirming an active civic position, and cultivating a valuable attitude toward family as part of the nation and its cultural heritage. It is on this foundation that true patriotism is born. The study emphasizes the importance of methods and tools that engage children in learning about Ukrainian traditions and culture, encouraging manifestations of patriotism and civic awareness in accordance with their age characteristics. These include conversations, reading literary works, folk games and toys, listening to musical compositions, and exploring various forms of folk art (pottery, wickerwork, embroidery, pysanka painting, etc.), as well as celebrating national and folk holidays and commemorating historical dates. The research also underscores the crucial role of the family in shaping patriotic feelings in children and the development of effective forms of collaboration between families and preschool educational institutions in this regard.

Key words: patriotism, socio-civic competence, older preschool children.

Актуальність проблеми. Україна на сучасному етапі переживає непрості часи. Страшні події сьогодення сколихнули хвилю патріотизму та громадянської відповідальності всього народу. Військова агресія російської федерації проти України переконливо довела беззаперечну важливість виховання патріотизму майбутнього покоління, який має дати новий поштовх духовно-морального зцілення української нації. Патріотизм – одне з найглибших почуттів, що усталене нашими пращурами у процесі багаторічних історичних подій, звичаях та культурних традиціях.

Реформи сучасної дошкільної освіти висувують нові вимоги до формування особистості дитини, починаючи з перших років її життя. Закладення в дошкільному віці основ системи ціннісних ставлень до сім'ї, власної домівки, довкілля, Батьківщини з віком переростуть у почуття патріотизму – любові до рідної країни, поваги до її національно-духовних цінностей та надбань.

Важлива роль у цьому процесі відводиться освітньому закладу, який має стати соціокультурним осередком становлення громадянина-патріота України. Оскільки заклад дошкільної освіти – це перша життєва школа дитини, у якій пробуджуються й закладаються соціальні уявлення, громадянські якості та патріотичні почуття.

Попри актуальність проблеми національно-патріотичного виховання, слід відзначити, що цілісна система формування свідомого громадянина, патріота своєї країни, на сучасному етапі дошкільної освіти остаточно не сформована. Насамперед це зумовлено складністю процесу патріотичного та соціально-громадянського становлення зростаючої особистості, адже патріотичні та свідомі громадянські почуття за своєю природою надзвичайно складні та багатогранні. Важливим є пошук шляхів реалізації завдань сучасної освіти, які допоможуть педагогам у вихованні всебічно розвиненої особистості, готової у подальшому житті «до самовідданої розбудови незалежної, демократичної держави, бажання дбати про національну безпеку суверенної країни, підвищення добробуту людей, сприяння єднанню українського народу та встановленню миру й злагоди в суспільстві» (Добровольська & Чорновіл, 2016 : 4).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питання виховання патріотичних почуттів та громадянської освіти зверталися філософи, психологи та педагоги вітчизняної науки. Вагомий внесок у філософське обґрунтування сутності національної ідентичності зроблено В. Андрущенко, В. Антоновичем, М. Драгомановим, В. Малаховим, І. Огієнком, Г. Сковородою.

Дослідженню проблеми національно-патріотичного виховання майбутнього покоління при-

свячені праці педагогів-класиків Г. Ващенко, Б. Грінченка, О. Духновича, С. Русової, К. Ушинського, В. Сухомлинського та інших. На ціннісних аспектах виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного наголошено у доробках І. Бежа, М. Боришевського, О. Вишневецького, Т. Піроженко, М. Стельмаховича, Б. Ступарика, К. Чорної та інших. Вивченню науково-методичних аспектів патріотичного та громадянського виховання у дошкільній освіті присвячені праці А. Богуш, Н. Гавриш, О. Каплуновської, К. Крутій, Н. Охріменко, Т. Поніманської, С. Тесленко, Л. Шкретієнко та інших.

На важливості накопичення соціального досвіду життя дитини через її залучення до культурних і родинних традицій, виховання любові до Батьківщини й рідної домівки акцентують у своїх працях дослідники О. Білан, А. Вознюк, Н. Гавриш, Л. Калужька, О. Косенчук, Л. Куземко, О. Стаєнна та інші.

Мета дослідження – висвітлення особливостей виховання патріотизму як основи формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Низка нормативно-правових документів, що регламентують діяльність сучасного закладу дошкільної освіти, підтверджує актуальність та важливість патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Так, Закони України «Про дошкільну освіту» (2025), «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2022), Державний стандарт дошкільної освіти (2021), Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2022), Концепція розвитку громадянської освіти в Україні (2018), серед пріоритетних завдань сучасної освіти, зокрема й дошкільної, визначають формування національно свідомого громадянина, патріота, тобто людини, якій притаманні особистісні ціннісні якості й риси характеру, світогляд та спосіб мислення, почуття, вчинки й поведінка, спрямовані на саморозвиток та розвиток демократичного громадянського суспільства в Україні (Добровольська & Чорновіл, 2016 : 4).

Оцінюючи сучасні зміни у вітчизняних законодавчих актах, наукові доробки психолого-педагогічних досліджень у галузі дошкільної

освіти присвячені даній проблематиці, нами розглянуто важливість та пріоритетність виховання патріотизму як одного з головних принципів формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку.

У Державному стандарті дошкільної освіти (БКДО, 2021) ключовою компетентністю дитини, що має бути сформована у результаті дошкільної освіти, є соціально-громадянська компетентність, яка відповідає інваріантному складнику освітнього напрямку «Дитина в соціумі». Зміст означеної компетентності передбачає здатність дитини старшого дошкільного віку до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення спільного життя (Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, 2021). Дитина старшого дошкільного віку має виявляти інтерес до національних культурних цінностей свого народу, оперувати елементарними знаннями про рідну країну, її державну символіку, традиції та культурні звичаї. Отже, виховання патріотизму є пріоритетним.

Значна частина сучасних наукових досліджень присвячена вивченню унікальних особливостей формування громадянської та соціальної компетентностей дітей дошкільного віку у період їх особистісного розвитку. При цьому дослідники (О. Косенчук, Л. Куземко, О. Комашко, Л. Шульга), акцентують увагу на тому, що ефективність вище зазначеного процесу безпосередньо визначає швидкість та якість формування національної та етнічної ідентичності молодого покоління (Fedorova et al., 2024).

Виховання патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку – завдання надзвичайно складне. Патріотичні почуття не з'являються самі по собі, це результат довготривалого виховного впливу на людину з раннього дитинства та упродовж тривалої частини життя. Навіть у старшому дошкільному віці діти ще не усвідомлюють, що таке патріотизм, а їхні патріотичні почуття спрямовані на найближче соціальне оточення, яке вони бачать щодня, вважають близьким, рідним і нерозривно пов'язаним із ними (Новосьолова & Пентій, 2016).

Формування патріотизму відбувається за умови систематичного цілеспрямованого виховного

впливу зі зміцнення основ національної ідентичності дітей, створення позитивного образу своєї країни, утвердження активної громадянської позиції, виховання ціннісного ставлення до родини як частини свого народу, його національних цінностей та цінностей інших країн і народів, до себе, свого оточення та інших людей. І саме на цій основі зароджується і виростає справжній патріотизм (Косенчук, 2023).

Патріотизм (грецьк. *patris* – «земля батька», предка) – це любов до рідної землі, відданість їй і своєму народові (Кривоніс & Дроботій 2017).

У сучасному Педагогічному словнику сутнісну основу патріотизму означено як «... піклування про інтереси та історичну долю країни й готовність заради неї на самопожертви; вірність вітчизні, що бореться з ворогами; гордість за соціальні та культурні досягнення своєї країни; співчуття до страждання народу і негативне ставлення до соціальних пороків суспільства; повага до історичного минулого вітчизни і успадкування його традицій; прив'язаність до місця проживання (до міста, села, області, країни в цілому)» (Педагогічний словник, 2001 : 356).

На думку дослідниць Н. Гавриш та О. Косенчук, виховання патріотизму має починатися з дошкільного віку, коли відбувається закладання культурно-ціннісних орієнтирів духовно-етичної основи особистості дитини, відбувається активний емоційно-чуттєвий розвиток, формування механізмів соціальної адаптації в суспільстві, починається процес національно-культурної самоідентифікації, усвідомлення себе в навколишньому світі. Цей період життя людини є найсприятливішим для емоційно-психологічного впливу на особистість, оскільки образи сприйняття дійсності, соціокультурного простору дуже яскраві та сильні. Вони залишаються в пам'яті надовго, а іноді й на все життя, що є надважливим у вихованні любові до Батьківщини (Гавриш & Косенчук, 2022).

Нам імponує трактування дослідниці О. Каплуновської, яка розглядає поняття «патріотизм» в аспекті морального почуття, і звертає увагу на те, що його формування вимагає глибокого емоційного проживання, усвідомлення і прийняття його дитиною як цінності. Якщо пробуджувати патріотизм лише за допомогою зовнішніх впливів та засобів, він може набути хибного спрямування, стати поверхневим та показним (Каплуновська, 2015).

На жаль, дослідження сучасних науковців доводять, що інколи деякі педагоги до розуміння і запровадження змісту патріотичного виховання дошкільників застосовують формальний підхід. Перевага віддається використанню штучних зовнішніх атрибутів – як прослуховування та розучування Гімну України, чи прикрашання патріотичними кольорами особистих речей та предметів без відповідної пізнавальної, морально-ціннісної основи. Дехто з педагогів створює гарні українознавчі осередки у дошкільному закладі, однак при цьому недостатньо залучає батьків та вихованців до поповнення та розміщення експонатів, замало мотивує дітей до їх відвідування, чітко регламентує перебування дітей у часі та обмежує їхню практичну діяльність у таких народознавчих осередках (Каплуновська та ін., 2016).

Тому, зміст сучасного патріотичного виховання старших дошкільників має бути збагачений категоріями особистісної та національної гідності. А ще, реальності сприйняття сучасного соціального життя, входження в яке є неодмінною умовою соціалізації дитини, набуття життєвого досвіду, що стає надбанням особистості та актуалізує стан готовності до благодійності та милосердя, практики підтримання безпечного способу життя, що загалом характеризує гуманістично зорієнтовану поведінку (Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, 2021).

Всі чинні освітні комплексні та парціальні програми, не обходячи стороною національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку та спрямовані на реалізацію завдань освітнього напрямку «Дитина в соціумі». Це свідчить про актуальність даного питання в умовах сучасної дошкільної освіти.

Наразі кожен дошкільний заклад має можливість обрати програму на свій розсуд, тим більше, що серед них немає такої, яка б не декларувала головні ціннісні орієнтири у створення умов для саморозвитку особистості, формування позитивно-ціннісного ставлення до себе та навколишнього світу.

У межах патріотичного виховання дошкільників педагоги мають реалізовувати різнопланові освітні завдання. Насамперед освітня діяльність з національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку має бути спрямована на формування ціннісного ставлення особистості до свого народу, Батьківщини, дер-

жави, нації, а також на становлення національної свідомості та ідентичності.

У межах патріотичного виховання дошкільників педагоги мають реалізовувати різнопланові освітні завдання. Насамперед це:

- формувати уявлення про сім'ю, родину, рід і родовід, знання про історію держави, державні та народні символи;
- розвивати інтерес до історії рідної держави, її традицій, видатних людей;
- ознайомлювати із явищами суспільного життя своєї країни; традиціями й культурою свого народу;
- прищеплювати повагу до людей праці, до захисників Вітчизни, державної символіки;
- виховувати національну гідність, гордість за приналежність до українського народу; ціннісне ставлення до національних святинь України; любов і турботливе ставлення до своєї родини, свого рідного краю (Гавриш, 2023).

Для реалізації означених завдань в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, необхідно урахувати наступні напрями: освітня діяльність з дітьми, взаємодія з батьками вихованців, підвищення фахової майстерності педагогів (Частінікова, 2016). Аби допомогти дітям засвоїти патріотичні ідеї, як частину особистісного досвіду, варто дотримуватися узгодженості педагогічного й родинного впливів у процесі виховання. Крім того, дорослі самі повинні мати щирі патріотичні почуття та транслювати їх власною моральною поведінкою та вірою.

Оскільки виховання патріотизму – завдання надзвичайно складне й багатогранне, воно потребує систематизованого підходу та збагачення змісту освітніх завдань категоріями особистісної та національної гідності. Під час освітньої взаємодії з дітьми варто віддавати перевагу методам і засобам, які дають змогу зацікавити дітей пізнанням традицій та культури українського народу, спонукати до проявів патріотизму та громадянськості відповідно до вікових особливостей (Гавриш, 2022).

Важливо допомогти дітям осмислити, що вони як українці разом з дорослими захищають не лише свою землю, прекрасну українську природу, а і її славу історію, звичаї та культуру. «Нам є чим пишатися й що передавати дітям наших дітей. Це й знання про народну та державну символіку, особливості українського побуту – житла, одягу, народних іграшок,

народних ремесел, традиції українських свят» (Гавриш, 2022).

Виховання у дошкільників патріотичних почуттів у сучасних умовах має відбуватися через наскрізне збагачення ціннісного світогляду дитини певними знаннями, формування уявлень про суспільні явища і події у світлі загальноновизнаних тлумачень, накопичення соціального досвіду життя. Базовим етапом у формуванні означених якостей вважають накопичення малюками соціального досвіду життя у найближчому оточенні (сім'ї, родині, вулиці, місті (селі)), прилучення до його культури, родинних традицій. Тож любов до Вітчизни у наймолодших вихованців починається з любові до родини та рідного дому (Каплуновська, 2015).

На переконання вченої О. Каплуновської, для того, щоб формувати в дошкільників відчуття приналежності до своєї країни, важливо не лише промовляти певні патріотичні гасла, а, звертаючись до досвіду дітей і їхньої емоційно-чуттєвої сфери, сприяти щирому прийняттю того, що ми намагаємося вкласти в душі дітей (Каплуновська, 2015). Це вимагає глибинного проживання дітьми думок та емоцій.

Для емоційного проживання дітьми подій та явищ важливо відповідні створити умови, які сприятимуть засвоєнню дітьми загальнолюдських, громадянських та національних цінностей. Досягнути емоційного відгуку у малят можна завдяки проведенню бесід, під час яких варто розказати про внесок видатних українців – науковців, спортсменів, митців, письменників, захисників. Назвати імена воїнів-героїв, волонтерів, спортсменів-паралімпійців, що своєю мужністю стверджують велич України в цілому світі. Пишаючись їхніми досягненнями й водночас оцінюючи свої здібності й таланти, діти відчуватимуть себе невіддільною частинкою України (Каплуновська, 2015).

Водночас варто показати дошкільникам вагоме й поважне місце українського народу серед інших народів Європи та світу. Розповісти під час бесід, як поважають українців за їхню силу й сміливість, уміння дотримувати спільних міжнародних правил співжиття, як українці намагаються бути дружніми та ставляться з повагою до інших народів (Каплуновська, 2015).

Доцільно також актуалізувати знання дітей про державні й народні символи. Символіка – це своєрідна візитівка держави на міжнародній арені.

Основними символами державності є Герб, Прапор та Гімн, а найяскравішими національними символами українського народу, які втілюють його духовність, філософію та витонченість, – калина, український вінок, рушник, вишиванка та писанка. Саме вони є «атрибути української» душі (Гноінська, 2011).

Найліпше ознайомлювати дошкільників з державними та народними символами під час читання художніх творів, легенд, вивчення віршів. Адже складно знайти більш точне й водночас доступне для дошкільників пояснення цих понять (Гавриш & Косенчук, 2022).

Важливу роль у пізнанні навколишнього довкілля та формуванні світогляду дітей старшого дошкільного віку відіграє використання під час освітньої діяльності наочного матеріалу. Важливо показати доступні для сприйняття дітей фото світлини та ілюстрації нашого героїчного народу, яку мужність виявляють дорослі й діти, захищаючи Прапор і Герб, співаючи Гімн України на головних площах та у захоплених ворогом містах і селах, у бомбосховищах. А також спонукати дітей відтворювати свої переживання й почуття у творчості (Гавриш, 2023).

Загальновідомо, що кожна людина є неповторною та унікальною особистістю, яка веде свій рід від поколінь предків на тій землі, які народились. Усвідомлення себе в єдності з рідними людьми, спонукає людину до свідомого ставлення до себе, до людей, до здобутків наших пращурів, історичних надбань країни та рідної держави загалом (Кривоніс & Дроботій 2017). Повертаючись до культурно-історичної лінії, зауважимо, що важливо не лише сформувати у дітей загальний образ рідної країни, а й допомогти їм накопичити й осмислити знання про конкретні історичні факти, традиції та культуру України. При цьому, щоб діти не залишилися на рівні засвоєння інформаційних кліше, слід не просто інформувати їх, а забезпечити максимальне включення кожного в процес відкриття й засвоєння знань. Варто наситити пізнавальний процес емоційними переживаннями, збагатити світлими, простими й приємними для дітей образами (Гавриш, 2022).

Надзвичайну роль у вихованні дітей дошкільного віку відіграють народні традиції та обряди. У них зосередилися накопичені століттями об'єктивні спостереження за характерними особливостями світу природи та речей.

Ці спостереження безпосередньо пов'язані з працею та різними сторонами суспільного життя людини. Тож варто звернути увагу дітей на розмаїття народної творчості. Гончарство, різьбярство, лозоплетіння, фольклорні музичні та літературні твори, вишивка, писанкарство, живопис – це далеко не повний перелік ремесел, якими споконвіку славився український народ (Кривоніс & Дроботій 2017).

Допомогти ознайомити дошкільників зі скарбницею української народної творчості допоможуть різноманітні ілюстративні матеріали, енциклопедії, творчі майстер-класи, родинні історії тощо.

Дитяча іграшка – це невіддільний атрибут дошкільного дитинства, без неї гра неможлива. Один з «витворів» народної творчості – народні ігри та іграшки. Вони відтворюють особливості життя й побуту українців, їхні звичаї та традиції, а також багату історію й невичерпний колоритний творчий потенціал. Українські народні ігри та іграшки надзвичайно різноманітні й мають свої регіональні особливості. Народна іграшка своєю досконалістю, витонченістю та простотою форм, різноманітністю використання природних екологічних матеріалів, естетичною довершеністю збагачує духовний світ дитини, пробуджує відчуття історично-рідного коріння. На весь світ відомі народні опішнянські й косівські іграшки, унікальні лялькоматанки тощо (Гавриш, 2022).

За допомогою народних ігор та іграшок діти опановують перші елементи грамотності, ознайомлюються з фольклорними творами, розвивають логіко-математичні здібності. Народні ігри та іграшки сприяють утвердженню національної самобутності й формуванню менталітету маленького українця як людини, яка націлена на добро.

Не менш важливо ознайомлювати та долучати дошкільників до відзначення державних та народних свят, пам'ятних історичних дат. Адже залучення дітей до підготовки й відзначання різних свят пробуджує в них любов до рідної землі, повагу до людей праці, формує вміння плідно працювати, шанувати історію та збагачувати культуру свого народу. Діти старшого дошкільного віку із задоволенням беруть участь у народних святах та розвагах, при цьому розвиваючи художні здібності, навички взаємодії в колективі. Саме під час ознайом-

лення з традиціями та звичаями відзначання свят мають змогу збагатити свої емоційні враження та знання про власний родовід, довкілля, Батьківщину (Кривоніс & Дроботій 2017).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку ґрунтується на патріотичному вихованні. Виховання патріотизму старших дошкільників полягає в тому, щоб спільними зусиллями сім'ї та дошкільного закладу виховувати майбутніх свідомих та оптимістично налаштованих патріотів України. Якщо у результаті педагогічного та виховного впливу

дитина ознайомиться з історією, символікою, традиціями своєї країни, а також рідного міста чи села, дізнається і шануватиме імена тих, хто прославив рідну Батьківщину, і проявлятиме інтерес до набуття нових знань, це стане першим кроком до формування у неї стійких патріотичних та моральних почуттів, таких як любов, вірність, милосердя, почуття власної гідності та активної громадянської позиції. Розвідка не вичерпує розв'язання зазначеної проблеми. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в дослідженні ефективних форм співпраці між сім'єю та дошкільним закладом у цьому напрямку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Добровольська Л. Н., Чорновіл В. О. Національно-патріотичне виховання молодших школярів – пріоритетний напрям діяльності педагогів : навчально-методичний посібник. Черкаси : Видавництво комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2016. 140 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. 2021. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/doshkilna-osvita-2/bazoviy-komponent-doshkilnoi-osviti-v-ukraini>
3. Fedorova S., Zheinova S., Ryhina O., Butenko V., Karnaukhova A. Developing social and citizenship skills through interactive engagement in senior preschoolers. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2024. № 14/01-XLII. Pp. 43–47. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/140142/papers/A_09.pdf
4. Новосьолова І., Пентій О. Виховання патріотично налаштованої особистості дошкільника. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. № 8. С. 16–21.
5. Косенчук О. Соціально-громадянська компетентність дошкільника: сучасний освітній. *Дошкільне виховання*. 2023. № 5. URL: <https://uied.org.ua/2023/05/10329/>
6. Кривоніс М. Л., Дроботій О. Л. Патріотичне виховання в ДНЗ. Харків : Вид-во «Ранок», 2017. 192 с.
7. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. К. : Пед. думка, 2001. 516 с.
8. Гавриш Н., Косенчук О. Моя країна – Україна: хрестоматія для дошкільнят з національно-патріотичного виховання. Харків : Ранок, 2022. 96 с.
9. Каплуновська О. Сучасний погляд на патріотичне виховання: особливості організації роботи з дошкільнятами. *Дошкільне виховання*. 2015. № 8. С. 8–10.
10. Каплуновська О., Кичата І., Палець Ю. Україна – моя Батьківщина. Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку / за наук. ред. О. Д. Рейпольської. Тернопіль : Мандрівець, 2016. 72 с.
11. Гавриш Н. Моя країна – Україна, або Виховуємо патріотів змалечку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2023. № 8. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/10008612>
12. Живи, Україно, живи для краси! Національно-патріотичне виховання в ДНЗ. Старший вік / упоряд. А. Г. Частінікова. Х. : Вид. група «Основа», 2016. 102 с.
13. Гавриш Н. Виховуємо патріотів змалечку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2022. № 5. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/965818>
14. Державні на національні символи України : матеріали для проведення занять зі старшими дошкільниками / упорядн. О. В. Гноінська. Х. : Веста, 2011. 80 с.

REFERENCES:

1. Dobrovolska, L. N., Chornovil, V. O. (2016). Natsionalno-patriotychne vykhovannia molodshykh shkoliariv – priorytetnyi napriam diialnosti pedahohiv : navchalno-metodychnyi posibnyk [National-patriotic education of junior schoolchildren – a priority area of activity of teachers: Study guide]. Cherkasy: Vydavnytstvo komunalnoho navchalnoho zakladu «Cherkaskyi oblasnyi instytut pisladiplomnoi osvity pedahohichnykh pratsivnykiv Cherkaskoi oblasnoi rady» (in Ukrainian).
2. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity v Ukraini [Basic component of preschool education in Ukraine]. 2021. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/doshkilna-osvita-2/bazoviy-komponent-doshkilnoi-osviti-v-ukraini> (in Ukrainian).
3. Fedorova, S., Zheinova, S., Ryhina, O., Butenko, V., Karnaukhova, A. (2024). Developing social and citizenship skills through interactive engagement in senior preschoolers. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, № 14/01-XLII. Pp. 43–47. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/140142/papers/A_09.pdf (in Ukrainian).

4. Novosolova, I., Pentii, O. (2016). Vykhovannia patriotychno nalashtovanoi osobystosti doshkilnyka [Education of a patriotic personality of a preschooler]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu – Preschool teacher-methodologist*, № 8. Pp. 16–21 (in Ukrainian).
5. Kosenchuk, O. (2023). Sotsialno-hromadianska kompetentnist doshkilnyka: suchasnyi osvितnii [Social and civic competence of preschoolers: modern educational]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool education*, № 5. URL: <https://uied.org.ua/2023/05/10329/> (in Ukrainian).
6. Kryvonis, M. L., Drobotii, O. L. (2017). Patriotychne vykhovannia v DNZ [Patriotic education in preschools]. Kharkiv : Vyd-vo «Ranok» (in Ukrainian).
7. Yarmachenka M. D. (red.) (2001). Pedahohichnyi slovnyk [Pedagogical Dictionary]. K.: Ped. dumka (in Ukrainian).
8. Havrysh, N., Kosenchuk, O. (2022). Moia kraina – Ukraina: khrestomatiiia dlia doshkilniat z natsionalno-patriotychnoho vykhovannia [My country is Ukraine : a textbook for preschoolers on national and patriotic education]. Kharkiv: Ranok (in Ukrainian).
9. Kaplunovska, O. (2015). Sychasnyi pohliad na patriotychne vykhovannia: osoblyvosti orhanizatsii roboty z doshkilniatamy [A modern view of patriotic education: features of the organization of work with preschoolers]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool education*, № 8. Pp. 8–10 (in Ukrainian).
10. Kaplunovska, O., Kychata, I., Palets, Yu. (2016). Ukraina – moia Batkivshchyna. Partsialna prohrama natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ditei doshkilnoho viku [Ukraine is my Motherland. Partial program of national-patriotic education of preschool children]. Za nauk. red. O. D. Reipolskoi. Ternopil: Mandrivets (in Ukrainian).
11. Havrysh, N. (2023). Moia kraina – Ukraina, abo Vykhovuemo patriotiv zmalechku [My country is Ukraine, or Raising patriots from childhood]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu – Preschool teacher-methodologist*, № 8. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/10008612> (in Ukrainian).
12. Chastnikova, A. H. (Uporiad) (2016). Zhyvy, Ukraino, zhyvy dlia krasy! Natsionalno-patriotychne vykhovannia v DNZ. Starshyi vik [Live, Ukraine, live for beauty! National-patriotic education in preschools. Senior age]. Kh.: Vyd. hrupa «Osnova» (in Ukrainian).
13. Havrysh, N. (2022). Vykhovuemo patriotiv zmalechku [Raising patriots from childhood]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu – Preschool teacher-methodologist*, № 5. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/965818> (in Ukrainian).
14. Hnoiniska, O. V. (Uporiadn.) (2011). Derzhavni na natsionalni symvoly Ukrainy: Materialy dlia provedennia zaniat zi starshymy doshkilnykamy [State and national symbols of Ukraine: Materials for conducting classes with senior preschoolers]. Kh.: Vesta (in Ukrainian).